

Analiza programa i statuta političkih stranaka u BiH i stavovi pojedinaca u vlasti o regulaciji rada nedjeljom u sektoru trgovine u Federaciji Bosne i Hercegovine

Uvod

Ovaj izvještaj analizira stavove pojedinaca u vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine o regulaciji rada nedjeljom u sektoru trgovine, s posebnim fokusom na Član 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini Federacije Bosne i Hercegovine (U tekstu: ZUTFBiH). Analiza je zasnovana na javno dostupnim izjavama političkih predstavnika različitih stranaka i nivoa vlasti. Rezultati ukazuju na jasnu političku podjelu između stranaka koje podržavaju ovu mjeru kao instrument zaštite radničkih prava i onih koje je kritikuju zbog potencijalnih ekonomskih posljedica i diskriminacije radnika u drugim sektorima. Također, identificiran je nedostatak transparentnosti i konzistentnosti u javnom artikulisanju stavova kod određenih političkih aktera.

Radnička prava u sektoru trgovine u Bosni i Hercegovini dugo su predmet javnih rasprava, posebno u kontekstu rada nedjeljom i praznicima. Uvođenje neradne nedjelje kroz zakonski okvir u Federaciji Bosne i Hercegovine predstavlja značajnu intervenciju u regulaciji tržišta rada, s ciljem unapređenja kvaliteta života radnika. Međutim, ova mjera izazvala je različite reakcije među političkim akterima. Dok jedni ističu njen značaj za zaštitu radnika, drugi ukazuju na moguće negativne efekte po ekonomiju, uključujući pad prometa i gubitak radnih mjesta.

Analiza zvaničnih stavova 8 stranaka koji su objavljeni na njihovim zvaničnim kanalima o neradnoj nedjelji/Članu 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH ukazuje na oštru podjelu političkih stranaka na one koje su:

- 1. podržale neradnu nedjelju/Član 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH i smatraju da je ovaj zakon podigao prag dostojanstva u životu radnika;*
- 2. podržale neradnu nedjelju/Član 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH, ali se ne oglašavaju i ne daju javnu podršku radnicima u trenucima kada radnici i društvo smatraju da je ovaj zakon ugrožen;*
- 3. nisu podržale neradnu nedjelju/Član 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH i javno iznose stav da ovaj zakon ima negativan utjecaj na ekonomiju. PROM NUMERACIJU*

Radnici/ce u trgovini predstavljaju jedan od temeljnih stubova svakog društva, ali su njihova prava često zanemarena ili nedovoljno zaštićena, upravo zato uvođenje neradne nedjelje/Člana 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini FBiH ima poseban značaj kao konkretna mjera zaštite njihovog dostojanstva i kvaliteta života, dok politička (ne)podrška ovakvim inicijativama jasno pokazuje koliko su radnici zaista prioritet u očima donosilaca odluka.

Metodologija

Cilj ovog istraživanja bio je da se kroz sistematsku analizu statuta, programa rada i javno dostupnih zvaničnih stavova osam političkih stranaka u BiH utvrdi u kojoj mjeri pojedine stranke podržavaju radnička prava, kao i kakve stavove zauzimaju prema neradnoj nedjelji/Članu 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini.

Istraživanje je provedeno primjenom kvalitativnog pristupa, uz korištenje metode analize sadržaja relevantnih dokumenata i izjava. Analizirani su statuti i programi rada stranaka, kao i njihovi zvanični istupi dostupni putem web stranica, službenih komunikacijskih kanala i medijskih objava u kojima su predstavnici prenosili zvanična saopćenja. Uzorak je obuhvatio

osam političkih stranaka u BiH, čime je omogućeno poređenje njihovih programskih opredjeljenja i praktičnih političkih pozicija u oblasti radničkih prava.

Nivo podrške je podijeljen u tri kategorije: visoka podrška, srednja podrška i niska podrška. Kako bi grafički prikaz bio jasniji, svaka od kategorija je u grafu označena brojem:

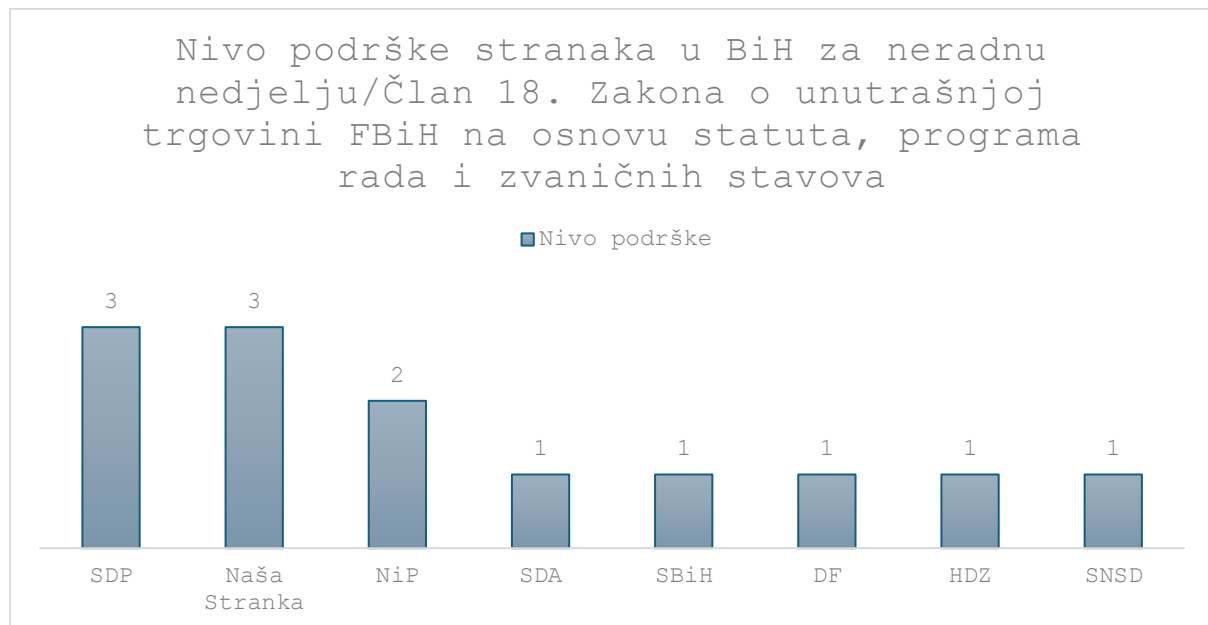
1 - Niska podrška

2 - Srednja podrška

3 - Visoka podrška

Rezultati

Graf 1

Graf 1 prikazuje ocjene dobijene na osnovu analize statuta i programskih dokumenata političkih stranaka u segmentu radničkih prava, kao i njihovih zvaničnih stavova o neradnoj nedjelji. Rezultati ukazuju na izražene razlike u nivou podrške radničkim pravima i samom uvođenju neradne nedjelje, koje su uslovljene različitim političkim prioritetima i programskim orijentacijama stranaka. Na ovaj način moguće je sagledati u kojoj mjeri su pitanja zaštite radnika integrisana u njihove javne politike i strateška opredjeljenja.

- Stranke sa visokom podrškom

Rezultati ukazuju da Naša stranka i SDP iskazuju visok nivo programske i zvanične podrške radničkim pravima, uključujući i uvođenje neradne nedjelje. Obje stranke u svojim dokumentima i javnim stavovima naglašavaju važnost zaštite dostojanstva radnika, njihovog prava na odmor i uspostavljanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Neradna nedjelja se pritom posmatra kao značajan instrument unapređenja kvaliteta života radnika i jačanja socijalne sigurnosti, uz jasnu podršku očuvanju rješenja definisanih Članom 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini. Ovakvi stavovi ukazuju na dosljedno opredjeljenje ovih stranaka da pitanja radničkih prava pozicioniraju visoko na listi svojih političkih prioriteta.

- Stranke sa umjerenom podrškom

Rezultati ukazuju da NiP iskazuje srednji nivo podrške radničkim pravima i pitanju neradne nedjelje. U svojim programskim dokumentima stranka naglašava važnost ekonomskog rasta, otvaranja novih radnih mjesta i potrebe za zaštitom radnika, posebno u kontekstu solidarnosti u kriznim situacijama. Međutim, kada je riječ o Članu 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini, izostaje jasna i jedinstvena zvanična pozicija stranke, iako je podržan širi zakonski okvir u kojem je ovaj član sadržan. Dodatno, prisutne su i različite individualne pozicije unutar stranke, uključujući i izraženo protivljenje pojedinih aktera, što ukazuje na određeni nivo nedosljednosti i ograničenu jasnoću u pogledu ovog pitanja.

- Stranke sa niskom podrškom

Rezultati ukazuju da SDA, SBiH i DF iskazuju nizak nivo podrške radničkim pravima i uvođenju neradne nedjelje. Iako se ove stranke u svojim statutima ili javnim nastupima deklarativno zalažu za zaštitu radnika, analiza njihovih zvaničnih stavova i političkih reakcija pokazuje značajan raskorak između formalnih opredjeljenja i konkretnih politika. Posebno se ističe protivljenje mjerama koje unapređuju radnička prava, uključujući kritike povećanja minimalne plaće i izraženo neslaganje sa rješenjima poput Člana 18. Zakona o unutrašnjoj trgovini. Neradna nedjelja se u njihovim stavovima dominantno problematizira kroz ekonomske posljedice, uz najave ukidanja ili osporavanja postojećih rješenja, što ukazuje na nizak stepen prioritizacije zaštite radnika u njihovim političkim agendama. Sličan obrazac primjetan je i kod HDZ-a i SNSD-a, koji također ne tretiraju radnička prava kao jasno definisan prioritet u svojim programima. Iako je HDZ inicijalno podržavao uvođenje neradne nedjelje, kasniji zahtjevi za izmjenama koje bi omogućile odlučivanje na lokalnom nivou ukazuju na nedosljednost i političku kalkulaciju. SNSD, s druge strane, pokazuje izraženu nedosljednost kroz različite stavove o neradnoj nedjelji u zavisnosti od političkog konteksta, što upućuje na oportunistički pristup i korištenje radničkih pitanja za političko pozicioniranje, a ne kao principijelno opredjeljenje.

Kada govorimo o pojedinačnim primjerima političkih predstavnika, analiza se zasniva na kvalitativnom istraživačkom pristupu, koristeći metodu analize sadržaja javno dostupnih izjava političkih aktera. Uzorak obuhvata predstavnike političkih stranaka na različitim nivoima vlasti uključujući ministre, zastupnike u parlamentu i lokalne zvaničnike i to 24 političara iz 6 političkih stranaka u FBiH. Analizirani sadržaj medijskih istupa obuhvata: 47 medijskih članaka, 17 objava na društvenim mrežama i 3 video priloga.

Intenzitet podrške mjereno je ocjenama od 1 – potpuno protivljenje i otvoren kritičan stav do 5 – potpuna podrška bez izuzetka, a ocjene su određene prema sljedećim kriterijima:

- 1- Potpuno protivljenje i kritičan stav bez izvora suzdržanosti ili prihvatanja*
- 1,5 - Uglavnom kritičan stav i protivljenje sa jednim izuzetkom uslovnog prihvatanja*
- 2- Uglavnom kritičan stav i protivljenje sa nekoliko primijera prihvatanja*
- 2,5- Približno jednak omjer kritike i diplomatskog izbjegavanja davanja podrške, javljaju se stavovi sa mogućnošću uslovnog prihvatanja*
- 3- Indirektna kritika uobličena u zabrinutost za prava radnika u drugim sektorima*

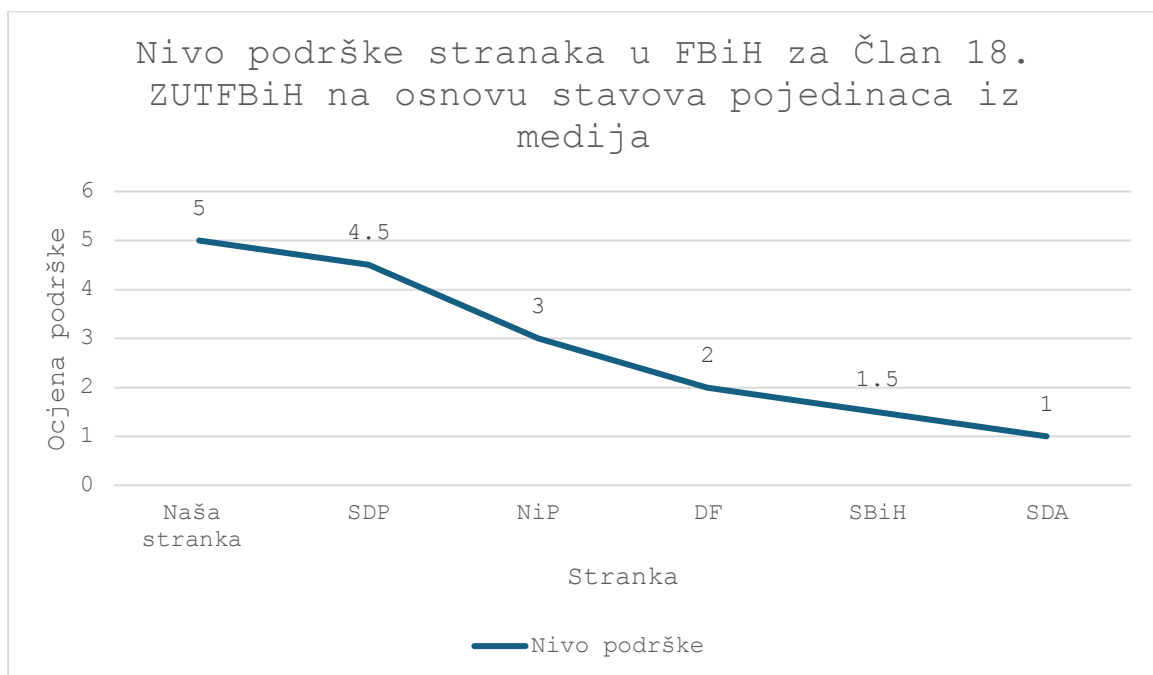
3,5- Stavovi izražavaju podršku radnicima i zaštiti radničkih prava, ali nema eksplicitne podrške

4- Stavovi podrške dostupni, popraćeni izvorima koji govore o mogućnosti izmjene zakona, ako bude potrebe, ne negira se moguća negativna posljedica

4,5- Otvorena podrška, ali nije naglašen jasan stav o tome da se zakon neće mijenjati ili ukidati

5- Jasan i direktan stav podrške, jasno naglašeno da se neće dozvoliti ukidanje ili izmjena zakona

Rezultati

Graf 2- Ocjene su izvedene na osnovu dominantnog stava političkih predstavnika i intenziteta podrške izraženog u analiziranim izjavama. Rezultati ukazuju da stavovi političkih aktera o neradnoj nedjelji u velikoj mjeri prate njihovu poziciju u vlasti ili opoziciji.

- Stranke sa visokom podrškom

Rezultati ukazuju da predstavnici Naše stranke i SDP-a iskazuju visok nivo podrške regulaciji rada nedjeljom, pri čemu se ova mjera dominantno posmatra kao instrument zaštite radnika i unapređenja kvaliteta života. Politički akteri iz Naše stranke u svojim istupima naglašavaju da radnici u trgovini trebaju imati pravo na slobodan dan, te ovu mjeru predstavljaju kao rezultat šireg društvenog konsenzusa između radnika, poslodavaca i institucija. Također, izražena je jasna opredijeljenost da se postojeći model ne ukida. S druge strane, predstavnici SDP-a ističu važnost uspostavljanja ravnoteže između poslovnog i privatnog života radnika, naglašavajući pozitivne efekte mjere na socijalnu stabilnost i zdravlje radne snage. Istovremeno, u pojedinim izjavama prepoznaje se otvorenost za određene korekcije zakona, uključujući mogućnost ograničenog rada nedjeljom uz dodatnu zaštitu i naknade za radnike.

- Stranke sa umjerenom podrškom

Stranka Narod i pravda zauzima nijansiraniju poziciju. Iako postoji načelna podrška unapređenju radničkih prava, izražene su određene rezerve u pogledu praktične implementacije zakona. U izjavama predstavnika ove stranke naglašava se da je unapređenje položaja radnika zajednička društvena obaveza, ali se istovremeno ukazuje na moguće probleme u primjeni, uključujući rizik od nejednakog tretmana radnika i potencijalne diskriminacije.

- Stranke sa niskom podrškom

Najizraženiji kritički stavovi dolaze od predstavnika SDA, DF i SBiH, gdje dominiraju argumenti koji se odnose na negativne ekonomske posljedice mjere. Kod SDA, politički akteri često ukazuju na mogućnost smanjenja prometa i gubitka radnih mjesta, posebno u malim i srednjim preduzećima. Također se ističe da bi ovakve mjere mogle dovesti do dodatnog pritiska na određene kategorije radnika, poput onih zaposlenih u sektorima koji ostaju izuzeti od zabrane rada nedjeljom. Pojedini predstavnici dodatno problematiziraju način donošenja zakona, smatrajući da rješenje nije dovoljno dobro prilagođeno stvarnim potrebama tržišta. Slično tome, predstavnici DF-a kritikuju mjeru iz perspektive njenog šireg ekonomskog uticaja, navodeći da može dovesti do narušavanja ekonomskog prostora i preusmjeravanja potrošnje izvan Federacije BiH. U okviru SBiH i političkih aktera povezanih s ovom strankom, izraženi su stavovi koji naglašavaju pad prometa i potencijalni gubitak radnih mjesta, uz insistiranje na potrebi ukidanja ili značajnog preispitivanja ove mjere. Političari iz sve tri imenovane stranke su u više navrata istakli problem prelijevanje prometa u entitet Republika Srpska.

Zaključak

Ovi nalazi pružaju osnovu za informisano donošenje odluka birača u odnosu na politike koje utiču na radnička prava u sektoru trgovine. Analiza pokazuje da regulacija rada nedjeljom predstavlja politički osjetljivo i polarizirajuće pitanje u Federaciji Bosne i Hercegovine. Dok određene političke opcije ovu mjeru posmatraju kao važan korak ka unapređenju radničkih prava, druge je vide kao potencijalno štetnu za ekonomsku stabilnost i tržište rada. Ovakva podjela ukazuje na potrebu za dodatnim istraživanjima i javnim dijalogom, kako bi se osiguralo donošenje politika koje istovremeno štite radnike i uzimaju u obzir ekonomske realnosti. Značajno je da politički akteri koji podržavaju mjeru dominantno koriste socijalne argumente, dok kritičari naglašavaju ekonomske posljedice

Izvještaj priredile

doc. dr. Berina Beširović¹

mag. Zerina Kalamujić²

¹ berina.besirovic@fpn.unsa.ba

² zerinaiphone@gmail.com